

לקראת סוף המאה ה־19 (1892) נוסד בית־חולים יהודי קטן (26 מיטות), שבו אושפזו גם לא־יהודים. מנהלו הראשון היה ד"ר קארלמן היילברון, ואחריו, במשך שנים רבות, עמד בראשו ד"ר זיגפריד היילברון. ב־1898 נחנך בית־מחסה לקשישים ומוגבלים נזקקים מכל קצווי באדן. שנקרא "פרידריכסהיים" על שמו של דוכס באדן. עם התורמים נמנה גם הפרופסור היהודי סלומון מוס מאוניברסיטת היידלברג, שהעניק למוסד 40,000 מארקים. בראש אגודת־הנשים היהודיות עמדה אנה היילברון (1866-1937), אשת הרופא ד"ר זיגפריד היילברון.

רבנות־המחוז. לרבנות־המחוז בג' השתייכו גם קהילת דונאו־אֶשֶׁיִנְגֶן, ואנגן, וורבלינגן, טינגן (ע"ע) וראנדג (ע"ע). ומאז שנת 1866 גם קהילת קונסטאנץ (ע"ע) החדשה. בשנים 1829-1855 כיהן כרב־המחוז הרב יעקב קופל לֶוֹנְשֵׁטֵיין, ממתנגדי הרפורמה, שלחם נגד סידור־התפילה המתוקן נוסח מאנהיים (ע"ע) של הרב פֶּרְגֶר והנהיג לימודי־דת סדירים. אחריו נתמנו: הרב אפרים וילשטטר (כיהן בשנים 1855-1862); הרב הליברלי ד"ר הלל זונד־היימר (1840-1899), מן הלוחמים להענקת אמנציפציה ליהודי שוויצריה (ניתנה ב־1866); הרב ליאופולד לֶוֹנ־שטיין (1843-1931), בנו של הרב יעקב קופל לוונשטיין, ששימש ברבנות בג' בשנים 1866-1873, נתמנה אחר־כך רב במוסבאך (ע"ע). ונודע גם בזכות מחקריו על תולדות קהילות שונות בבאדן; וד"ר איגנאץ שפיץ (1856-1931), שכיהן בג' בשנים 1888-1925.

חינוך והוראה. בשנים 1809-1812 שימש כמלמד בקהילת ג' קארל רֶהֶפּוּס (1792-1842), שהיה לימים הדרשן ומנהל בית־הספר היסודי בקהילת היידלברג (ע"ע). מראשי הרפורמה והלוחמים למען האמנציפציה של יהודי באדן. ב־1815 פתחה הקהילה בית־ספר יסודי, ובסוף שנות השלושים הושלמה בניית מבנה לבית־ספר שהכיל 3 כיתות ודירות עבור הרב והמורה. בשל מספר התלמידים הגדול העסיק בית־ספר זה, במשך רוב שנות קיומו (עד 1876), שני מורים. בשנים 1841-1881 שימשו כמורים, ואחר־כך כמורים לדת, ס' ליספֶּרְגֶר ומוזס האלה, שזכה ב־1862 בציון לשבח מטעם הדוכס הגדול. בשנים 1887-1912 שימש כמורה לדת יעקב אייזנמן (1867-1912), ומשנת 1901 ועד לימיה האחרונים של הקהילה (בתקופת השלטון הנאצי) — המורה יוסף ציבי (נספה ב־1942 במחנות). כמורה וחזן שני שימש בשנים 1912-1918 איזידור מארקס, ומשנת 1928 — לאצארוס לוי (עלה לארץ־ישראל בתקופת השלטון הנאצי). בשנת 1890 נוסד בג' בית־ספר יהודי למסחר. כלכלה ותעסוקה. גם במחצית השנייה של המאה ה־19 התפרנסו יהודי ג' בעיקר ממסחר — בבקר ובתוצרת חקלאית, חנוונות ומסחר סיטוני. נמצאו ביניהם גם בעלי־מלאכה — חייטים, אופים, קצבים, תופרות וכובעניות, ובעלי מקצועות אקדמיים — רופא כללי, רופא־שיניים, עורך־דין ומהנדס. שלא כבמאות הקודמות, כאשר יהודי ג' סבלו ממצוקה כלכלית, חיו עתה רובם ברווחה ועסקיהם שגשגו. עם התפתחות התעשייה מצאו יהודים רבים את

היהודית בהתמדה. החל בשלהי המאה ה־17 התקיימה במקום קהילה קטנה, שהשתייכה לארגון "בני־המדינה" האזורי. ב־1676 נפתח בית־עלמין יהודי ונוסדה חברה־קדישא, שתקנונה — משנת 1723 — הוא מן העתיקים ביותר שנשתמרו. התפילה בציבור נערכה באולם־תפילה ונוהלה על־ידי חזן, ששימש גם כשוחט. את הילדים היהודיים הורה "מלמד" פרטי.

בתקופה זו היו מקורות פרנסתם העיקריים של יהודי ג' מסחר בבקר, בסוסים ובתוצרת חקלאית, רוכלות, תיווך ועסקי כספים. רובם חיו בעוני.

במאה ה־19

תמורות במעמדם של היהודים. אחרי 1806, תחת שלטונה של באדן, בטלו חלק מן ההגבלות וההיטלים המיוחדים ומצבם של היהודים הוטב, אף שתשלום דמי־החסות וכמה היטלים והגבלות אחרים עדיין נשארו בתוקפם. יחסם של התושבים כלפי היהודים נשאר מסויג ואף עוין גם בתקופה זו. ב־1819, בעת הדיונים בלאנדטאג של באדן על חוקת הרשויות המקומיות, איימו תושבי ג' לעזוב את כפרם אם תוענק אזרחות הכפר אפילו ליהודי אחד. עם זאת לא אירעו במקום תקריות אלימות, ועמדתם האנטי־יהודית של התושבים התמתנה בהדרגה. בימי מהפכת מארס 1848 לא נודע על פגיעות ביהודי ג', ואחרי הענקת אמנציפציה ליהודי באדן (1862) השתלבו היהודים בחיי הציבור והכלכלה של הכפר. ב־1870 נבחר ליאופולד גוגנהיים כראש המועצה המקומית — היהודי הראשון בגרמניה שנתמנה למשרה כה רמה. גוגנהיים, שהתמיד בתפקידו עד לפטירתו (1884), פעל רבות לפיתוח הכפר, ועוד שנים רבות לאחר מותו דיברו התושבים בשבח. במרוצת השנים התהוו קשרים הדוקים בין בני הנוער היהודים והלא־יהודיים, שהשתתפו יחדיו בחוגים לדראמה, משחק, שירה וספורט.

הקהילה המקומית, שהצטיינה בליכוד פנימי ובדבקות במסורת היהודית, זכתה ליחס של כבוד מצד התושבים, שרכשו גם הם בקיאות במנהגי ישראל. היהודים, מצדם, הוכיחו נאמנות למולדת הגרמנית. במלחמת פרוסיה־צרפת (1870/71) התגייסו רבים מבני הקהילה. שמותיהם של 7 החללים היהודיים הונצחו על לוח־הזיכרון הכללי לחללי הכפר.

הקהילה ומוסדותיה. קהילת ג' רכשה לה מעמד איתן בקרב יהדות באדן לא רק בזכות גודלה. במקום התהוו חיי קהילה ערים ותוססים והווי יהודי מסורתי, והוקמו מוסדות וארגונים שונים. בראשית המאה שימשה ג' מרכז לארגון "בני־המדינה" ומקום מושבו של "רב־המדינה" סלומון וולף ספירו, ובשנת 1827 נקבע בג' מושבה של רבנות־המחוז. ב־1836 נבנה בית־כנסת, שהורחב ושופץ ב־1865. ב־1846 התארגנה מקהלת בית־הכנסת "אחוזה". בית־העלמין, שהורחב מספר פעמים (בשנים 1810, 1830 ו־1911) שימש גם את יהודי ואנגן (ע"ע) וורבלינגן.

פרנסתם כסוכנים-נוסעים של מפעלים גרמניים כשויצריה הסמוכה.

אישים. קהילת ג' הוציאה מקרבה מנהיגים שפעלו לפיתוחה ולביסוסה ונודעו גם מחוץ לקהילתם. ראש וראשון לכולם מנהיג הרפורמה קארל רהפוס (ע' לעיל). ברוך קאופמן נבחר ב-1868 כחבר "המועצה העליונה" ובשנים 1869-1889 שימש יושב-ראש איגוד קהילות המחוז; מאיר אליאס מוס (נפטר 1889) שימש במשך עשרות בשנים יושב-ראש החברה-קדישא וחברת "גמילות חסדים"; מאיר פייט וייל (נפטר 1894) היה שנים רבות חבר ועד-קהילה ויושב-ראש אגודות הצדקה; ליאופולד גוגנהיים שימש בשנים 1870-1884 חבר מועצת-הכפר (לפי מקור אחד: ראש-הכפר); סימון רוטשילד (נפטר 1910) היה יושב-ראש איגוד קהילות המחוז, ציר ל"סינודה הארצית" וחבר מועצת-הכפר במשך יותר מ-30 שנה; לודוויג רוט-שילד (1850-1915), שנחשב לעשיר הכפר, היה ממנהיגי הבולטים של הקהילה ונציגה בפני השלטונות; ב-1914 זכה באות הוקרה מידי הדוכס על פעילותו לטובת הכפר והקהילה; בין השאר ייסד ב-1872 את איגוד החיילים המשוחזרים בג' ועמד בראשו שנים רבות; יעקב ברנהיים (נפטר 1916) היה יושב-ראש איגוד קהילות המחוז, ציר ל"סינודה הארצית" וחבר מועצת-הכפר במשך שנים רבות; ברוך הארבורגר (1841-1919) שימש ראש-הקהילה בשנים 1879-1899, חבר מועצת-הכפר משנת 1895 וציר ל"סינודה הארצית"; ד"ר זיגפריד היילברון, מנהל בית-החולים היהודי, חבר ועד-הקהילה ובשנים 1911-1914 ציר ל"סינודה הארצית", זכה ב-1913 בציון לשבח מטעם דוכס באדן; והרמן אוטנהיימר, חבר ועד-הקהילה בשנים 1911-1931, זכה באות הוקרה מטעם "המועצה העליונה". בג' ישבו משפחות יחידות יוצאות מזרח-אירופה, שהשתלבו היטב בחיי הקהילה והכפר. ב-1910 באו לג' האחים גרינבאום מרוסיה. האח הצעיר היגר לארצות-הברית, ואילו הבכור השתקע במקום וייסד בית-חרושת לסריגים, התעשר, הרבה לתרום למוסדות הקהילה והכפר והיה מקובל על כל התושבים. אחרי מלחמת-העולם הראשונה הגיעו לג' פליטים יהודיים מפולין ומגליציה המערבית.

ג' היא מקום הולדתו של החרט-האמן אברהם האסגאל, צאצא למשפחת חרטים ותיקה. תשמישי-קדושה פרי יצירתו הוצגו ב-1923 בתערוכה ארצית גדולה בקארלס-רוהה.

בראשית המאה ה-20

תמורות דמוגרפיות. אף שבראשית המאה עדיין מנתה קהילת ג' 663 נפשות (39% מכלל תושבי הכפר), הסתמנו כבר באותה עת מגמות ההגירה ובעיקר המעבר לערים גדולות, שאיפיינו את כלל הקהילות הכפריות באזור, ומגמה זו הלכה וגברה עם הזמן. במשך שנות דור (1900-1933) ירד מספר חברי הקהילה ביותר ממחצית — ל-314 נפשות.

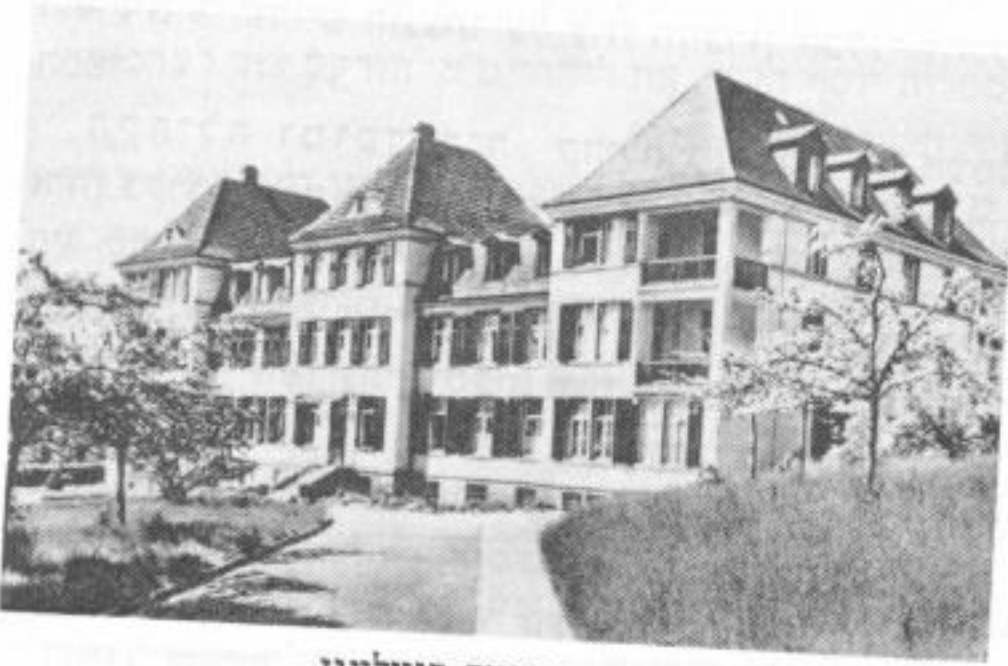
כלכלה ותעסוקה. מכלל 108 המפרנסים היהודיים בראשית המאה עסקו 52 במסחר בבקר, 9 — בחנוונות, 3 — במסחר סיטוני ותעשייה (בהם בעל בית-חרושת לסבון כשר), 3 — ברוכלות, 7 — בסוגי מסחר אחרים, 20 — במלאכה (ביניהם 7 תופרות), 3 — במקצועות אקדמיים, אחד — בפנקסנות ו-10 (נערות) — בשירות-בית. 8 יהודים עסקו בסחר-בבקר כפרנסת-עזר. ברשותם של יהודי ג' היו בית-חרושת למצות (עד 1920), שני אטליזים ושתי חוות חקלאיות.

ארגונים ואגודות. בראשית המאה ה-20 נוסדו בג' סניפים מטעם ההסתדרות הציונית, איגוד "שומרי שבת" (1910) ו"איגוד הנוער היהודי" (1913). הקהילה נהגה לקיים מדי שנה קרנבל פורים, שהפך למסורת ובו השתתפו גם יהודים מקהילות סמוכות. הכנסותיו הוקדשו לפעולות סעד.

במלחמת-העולם הראשונה התגייסו לחזית רבים מבני קהילת ג'. 7 מהם נפלו בקרבות: ליאופולד ביקארד, יוסף ולואיס ארלאנגר, ארווין ויוסף גוגנהיים, סאלי מצגר וזיגפריד אוטנהיימר. את הדאגה למשפחות המגויסים נטלו על עצמן לשכת הסעד של הקהילה ואגודת-הנשים. ב-1915 הובאו לג' שבויי-מלחמה רוסיים, ובהם יהודים רבים. הקהילה הגישה להם סיוע רפואי וחומרי.

בתקופת ויימאר

אחרי המלחמה התחדשה הפעילות בקהילה ובמוסדותיה ביתר שאת. חרף המצוקה הכלכלית גייסה הקהילה עוד בשנת 1919 לשיפוץ בית-הכנסת 10,000 מארקים. עם פרישתו של הרב שפיץ לגמלאות, צורפו קהילות הרבנות בג' לרבנות-המחוז קונסטאנץ. בראשותו של הרב ליברלי ד"ר היימן חונה. אולם קהילות ג' וראנדג האורתודוקסיות מיאנו לקבל את מרותו של רב ליברלי, ולאחר משאומתן ממושך וקשה אישרה "המועצה העליונה" את מינויו של רב נפרד לקהילות אלה — ד"ר מרדכי בוהרר (1885-1938). מושבו נקבע בג', ולתחום רבנותו צורפו גם יהודי דונאו-אשינגן, פילינגן ושטוקאך. הרב בוהרר, שהקדיש מאמצים רבים לטיפול חיי הדת והרוח בכלל ולחינוכם של בני-הנוער

מושב-הזקנים בגיילינגן